

Ursäkta mig!

Begreppen *förlåtelse* och *ursäket* används ofta som synonymer. ”Ursäkta mig” kan innebära ”förlåt mig” och vice versa. Detta är synd eftersom de faktiskt har varsin vitt skild, kanske rent av motsatt innebörd. Att använda ord i en felaktig innebörd medför att språket tunnast ut och att orden devalveras. Det är visserligen sant att språket hela tiden utvecklas, och att orden har just den betydelse som de används med. Det finns dock inget förbud mot motstånd mot denna utveckling. Det viktigaste är att vara tydlig. När ord och begrepp är tvetydiga eller problematiska underlättar det naturligtvis att tala om vad man menar med dem. Den som kan använda olika men besläktade ord med skiljaktig innebörd har ett rikare språk, och därmed större förmåga till produktiv tankeverksamhet. I denna anda ska därför de besläktade orden *förlåtelse* och *ursäket* att dissekeras.

Sveriges riksdag ber kollektivt en mängd människor om ursäkt för att de i strid med humana principer placerats i fosterhem. Eller: Japans regering ber Indokinas folk om ursäkt för tvångsrekrytering till bordeller under andra världskriget. De som egentligen menas i de båda exemplen är förstås: ”förlåt oss, vi gjorde fel och vi ångrar det”. Ändå väljer man att tala om ursäkt. *Förlåtelse* är något man ber om och som innebär beklännelse och uppriktig ånger. *Ursäket* är ett skäl till varför något blev fel. Exempelvis frågar skolläraren ”vad har du för ursäkt för din sena ankomst?”, vilket lika gärna kan uttryckas som ”vilket är skälet till din sena ankomst?” Svaret kanske är ”jag blev tvungen att vänta till tåget passerat”. Detta är inget som svaranden kan ångra, eftersom han eller hon inte kan påverka tåget. Begreppet ursäkt innehåller inget moment av ånger. När man säger ”jag ber om ursäkt” innebär det ungefär samma som ”jag har inget bra skäl, hitta på ett åt mig”. Detta blir än tydligare i frasen ”ursäkta mig”. Lite djupare analyserat har frasen dessutom ett inslag av nonchalans: ”hitta på en ursäkt åt mig. Jag orkar inte hitta på en själv”. I denna språkvärld framstår Sveriges riksdags respektive Japans regerings begäran om ursäkter som något respektlösa. Det låter som att de inte ångrar något.

Exempelvis är det helt adekvat att säga ”ursäkta mig” om man oavsiktligt råkat släppa sig bland folk eftersom det inte är något man kan ångra. Då hade det varit helt fel att be om förlåtelse.

Ett tredje begrepp i samma ”familj” är *försoning*. Försoning innebär förlåtelse utan krav på ånger eller förfrågan om förlåtelse. Försoning är i vissa sammanhang helt nödvändigt för att kunna gå vidare. Att vänta på en förfrågan om förlåtelse suger energi och föder bitterhet. Detta kan gälla kollektivt såväl som individuellt. Ett exempel på försoning är Sydafrikas övergång från apartheid till jämlikhet. Om övergången varit beroende av alla vitas begäran om förlåtelse skulle den naturligtvis aldrig blivit av. Det är alltså nödvändigt att kunna förlåta utan någon beklännelse, utan ånger och utan förfrågan om förlåtelse. Men *försoning* och *förlåtelse* har olika innebörder i och med att det för försoning räcker med aktivitet från endast den ena sidan, medan förlåtelse innebär ömsesidighet. Man blir inte nödvändigtvis förlåten bara för att man ber om förlåtelse och det är inte säkert att man ångrar sig därför att någon försonats med gamla oförrätter.

Poängen med detta hårklyveri skulle kunna vara att det hjälper till att förstå ångrandets och förlåtandets natur. Möjligen skulle denna förståelse kunna göra det lättare att förlåta och att försonas.